

Nieuwsbrief – juli 2026

** Goed onderwijs in Levensbeschouwing en Religie voor alle leerlingen in het Voortgezet Onderwijs**

Ontwikkelingen LERVO - vervolg

Net als in vorige nieuwsbrieven schets ik hier graag de ontwikkelingen van Expertisecentrum LERVO – met daarbij de kanttekening dat we misschien beter kunnen gaan spreken over het Expertisecentrum Levensbeschouwing en Religie in het algemeen, zonder toespitsing op het voortgezet onderwijs.

Expertisecentrum Levensbeschouwing en Religie is de ondertitel van ons logo en geeft aan wat we proberen te zijn.

Uiteraard zijn we sinds de start van LERVO gericht op goed onderwijs in levensbeschouwing en religie voor alle leerlingen in het gehele voortgezet onderwijs. Bedoeld als onderdeel van de algemene vorming van alle leerlingen door het openen van de wereld van levensbeschouwing en religie. Hoe een school dat inbedt in of naast het eigen curriculum, is niet aan het expertisecentrum. We kunnen inspiratie bieden via onze reek inspiratieboeken en we kunnen richting geven door het in ontwikkeling zijnde kerncurriculum. Vervolgens is het aan de school om passend bij het eigen karakter daar vorm aan te geven.

Ondertussen zijn we niet alleen voor het voortgezet onderwijs, maar ook voor universitaire en hogeschool-lerarenopleidingen een expertisecentrum en maakt de docentenvakvereniging VDLG als partner binnen LERVO gebruik van de ontwikkelde expertise waar ze zelf – net als andere partners – een belangrijke bijdrage aan levert.

Als dan tot slot op termijn onze wens in vervulling gaat dat ook het primair onderwijs, de pabo's en het middelbaar beroepsonderwijs aanhaken, dan kunnen we spreken van een expertisecentrum voor de gehele onderwijskolom. Een mooie droom. Voor die werkelijkheid wordt, moet er nog wel heel wat gebeuren.

Hoe verder na 1 januari 2028?

Op deze datum loopt de tweede projectperiode van vijf jaar af, waarin zo'n twintig partners hebben bijgedragen aan de bekostiging van LERVO. Eerder vermeldde ik al dat de stuurgroep heeft uitgesproken om na deze datum door te willen gaan. Daarover worden dit jaar binnen de stuurgroep de nodige gesprekken gevoerd. We zijn het met elkaar eens dat LERVO geen project moet blijven. We willen het expertisecentrum een meer structurele plek geven en dan is een rechtspersoon in de vorm van bijvoorbeeld een vereniging een eerste stap. Dat dit moet gebeuren, daarover zijn de stuurgroepleden het eens. Over de manier waarop dat verder wordt ingericht, zijn we nog met elkaar in gesprek. We hebben nog anderhalf jaar, maar ook die zijn weer snel voorbij. Een spannende periode dus.

Een aspect dat onverbrekkelijk aan de nieuwe vormgeving is verbonden, vormt de vraag naar voldoende financiële middelen. Naast de bijdragen van de verschillende partners kijken we daarvoor ook uitdrukkelijk naar mogelijke fondsen die de doelstelling van LERVO ondersteunen en daaraan bij willen dragen. Op dit moment hebben we een tweetal incidentele bijdragen van twee

fondsen – het Verus Steunfonds Christelijk Onderwijs en de Stichting Steunfonds Katholiek Onderwijs – om een aantal extra uitgaven te kunnen doen.

In de toekomst zoeken we naar meer structurele bekostiging. We zijn al met een tweetal fondsen in gesprek en ook kijken we richting het ministerie OCW. Over al deze zaken later meer.

Nieuwe partners

Dat LERVO als expertisecentrum van belang is, blijkt uit de belangstelling van vier mogelijke nieuwe partners met wie we in gesprek zijn om aan te sluiten. Eén partner heeft al laten weten zich inderdaad aan te sluiten. Drie andere partners hebben aangegeven dit te willen en we wachten na gesprekken met hen op de definitieve besluitvorming. Hopelijk kan ik deze vier partners in de volgende nieuwsbrief voorstellen.

Een fijne zomervakantie gewenst!

Dick den Bakker

Voorzitter Stuurgroep Expertisecentrum Levensbeschouwing en Religie

Inspiratieboeken voor docenten levensbeschouwing en religie

Deel 2 *Bronnen van zin* is verschenen

We zijn trots op onze nieuwe uitgave *Bronnen van zin. Perspectieven op religieuze verschijnselen*, deel 2 van de reeks inspiratieboeken. Op 10 maart jl. presenteerde Markus Davidsen, projectleider curriculum, *Bronnen van zin* tijdens de jaarlijkse VDLG-studiedag. We hopen dat het boek zijn weg vindt naar (beginnende) docenten in het VO en voorziet in een behoefte. Dit boek biedt achtergrond en werkvormen voor onderzoekend onderwijs over religieuze teksten, rituelen, objecten en gemeenschappen. Het boek is verkrijgbaar in de webshop van Ten Brink Uitgevers: www.tenbrinkuitgevers.nl.

De actualiteit laat ons zien hoe ongekend relevant kennis over levensbeschouwing en religie is. Zonder die kennis kun je de wereld van vandaag eenvoudigweg niet duiden. Het zoeken naar zingeving, dat zoveel jongeren bezighoudt, maakt bovendien duidelijk dat het vak Levensbeschouwing & Religie (L&R) in een belangrijke behoefte voorziet.

Ga voor meer informatie over *Bronnen van zin* en over deel 1 *Nieuwe werelden openen* naar onze website LERVO.nl.

UPDATE

ONTWIKKELING KERNCURRICULUM LEVENSBESCHOUWING EN RELIGIE VOOR ALLE SCHOLEN IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

Hieronder geven we een update van het nieuws over het kerncurriculum over het eerste half jaar van 2026.

- **Eerste veldconsultatieronde conceptkerncurriculum Levensbeschouwing en Religie**

Januari 2026 - In het januarinummer van onze nieuwsbrief lieten we weten dat de curriculumwerkgroep van LERVO een concept van het kerncurriculum Levensbeschouwing en Religie (L&R) voor feedback heeft voorgelegd aan het onderwijsveld. Het bericht is [HIER](#) te lezen. Het conceptkerncurriculum zelf leest je [HIER](#).

- **Samenvatting van de feedback op de eerste versie van het conceptkerncurriculum.**

Juni 2026 – In het voorjaar van 2026 heeft de werkgroep de feedback verwerkt die ze had ontvangen uit het onderwijsveld. De samenvatting van de adviezen is inmiddels beschikbaar en kun je [HIER](#) lezen. Nu werkt de groep het curriculum verder uit tot concrete kerndoelen.

In het juninummer van [NARTHEX](#) verscheen in een iets aangepaste vorm een artikel over de samenvatting.

- **Tweede adviesronde in september**

De curriculumwerkgroep werkt momenteel aan een tweede versie van het kerncurriculum waarin karakteristiek en domeinindeling worden herzien op basis van de feedback op de eerste feedbackronde. Verder wordt in de tweede versie het kerncurriculum in de vorm van een kerndoel met subdoelen. 4 september wordt de tweede versie aan alle partners opnieuw voorgelegd voor advies. We zoeken docenten die in de tweede helft van september op deze tweede versie feedback willen geven. We doen dat weer in de vorm van online focusgroepen van een uur. Lees [HIER](#) verder voor data en tijden. De verwachting is dat het kerncurriculum eind 2026 formeel door de stuurgroep van LERVO kan worden vastgesteld.

Op [LERVO.NL](#) je alle informatie over het kerncurriculum.

L&R is nu driedubbel verankerd in de wet (column *Narthex*)

Al een ruime tijd zijn we in Nederland bezig met een herziening van het curriculum in het primair en voortgezet onderwijs. Een belangrijke mijlpaal in dit proces is de Wet herziening wettelijke grondslagen kerndoelen. Deze wet maakt namelijk het onderwerp geestelijke stromingen verplicht in de onderbouw van het voortgezet onderwijs vanaf het schooljaar 2026-2027. Hiermee is het vakgebied L&R voor het vo op drie manieren verankerd in de wet: via geestelijke stromingen en burgerschap, en via de mogelijkheid van scholen om eigen godsdienstig of levensbeschouwelijk onderwijs aan te bieden. In zijn column in het maartnummer van *Narthex* reflecteert Markus Davidsen hierop, in relatie tot het kerncurriculum van LERVO. [LEES VERDER](#)

Hoe geef je betekenisvol levensbeschouwelijk onderwijs?

Pauline Kraakman-Lokhorst verzorgde op 21 mei jl. een workshop op het Onderwijsfestival Identiteit van Verus over *Betekenisvol levensbeschouwelijk onderwijs* waarbij de perspectievenbenadering van LERVO centraal stond. De belangrijkste vraag was hoe je in een klas vol uiteenlopende achtergrond en overtuigingen – waar een gedeeld referentiekader tegenwoordig eerder uitzondering is dan regel – toch betekenisvol levensbeschouwelijk onderwijs kunt geven. Lees [HIER](#) verder wat Pauline daarover vertelt.

Minister en staatssecretaris wijzen scholen op kerncurriculum LERVO

Onlangs publiceerde de Onderwijsraad het rapport [Welzijn en onderwijs](#) over de welzijnsproblematiek onder leerlingen en studenten. In een brief aan de Tweede Kamer van 28 mei jl. zeggen minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Rianne Letschert en staatssecretaris van Onderwijs en Emancipatie Judith Tielen de zorgen en adviezen van de Onderwijsraad te onderschrijven. Over de opdracht van scholen om in het onderwijs specifieke aandacht te besteden aan levensbeschouwing, verwijzen de bewindspersonen expliciet naar het kerncurriculum voor het vakgebied levensbeschouwing en religie van Expertisecentrum LERVO. [LEES VERDER](#)

Pauline Kraakman over waarom levensbeschouwelijk onderwijs juist nú zo belangrijk is

Woensdag 17 juni jl. ging Pauline Kraakman-Lokhorst (bestuurslid VDLG en lid stuurgroep LERVO) op NPO Radio1 in gesprek over de betekenis van levensbeschouwelijk onderwijs en waarom dat vak juist nú zo belangrijk is. Levensbeschouwelijk onderwijs gaat over méér dan kennis van religies. Als je het gesprek gemist hebt, kun je het [HIER](#) terugluisteren.

Voorstel aan OC&W om geestelijke stromingen een plek te geven in nieuwe kerndoelen

De VDLG (Vereniging van Docenten Levensbeschouwing en Godsdienst) en een groot aantal partners van LERVO hebben begin juni het Ministerie van OC&W verzocht om in het kerndoel 28c (diversiteit) voor het VO, een subdoelzin over geestelijke stromingen (GS) toe te voegen, parallel aan de subdoelzin over GS in kerndoel 28C primair onderwijs. [LEES VERDER](#) Lees [HIER](#) de brief aan het ministerie.

Subsidie voor leernetwerk Levensbeschouwing, Religie en Burgerschap

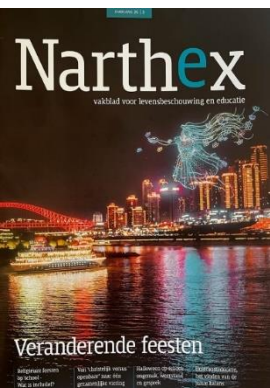
Goed nieuws: Dankzij een subsidie van Expertisepunt Burgerschap gaat volgend schooljaar een leernetwerk Levensbeschouwing, Religie en Burgerschap van start. Onder leiding van Gijs van Gaans (ICLON) gaat een groep vo-docenten vernieuwend lesmateriaal ontwikkelen op het snijvlak van burgerschap en levensbeschouwing, vanuit het kerncurriculum L&R van Expertisecentrum LERVO. Dit materiaal kan scholen helpen om goed onderwijs te bieden over de onderwerpen geestelijke stromingen en levensbeschouwelijk burgerschap. [LEES VERDER](#)

LERVO aanwezig op de Onderwijs Research Dagen

Cok Bakker, Markus Altena Davidsen en Gijs van Gaans hebben de Onderwijs Research Dagen in Utrecht (1-3 juli) bezocht om het kerncurriculum L&R en de perspectievenbenadering van Expertisecentrum LERVO te bespreken met curriculumexperts en vakdidactici. De Onderwijs Research Dagen (ORD) is de grootste Nederlandstalige onderwijsconferentie en brengt jaarlijks zo'n 500 onderwijsonderzoekers uit Nederland en Vlaanderen bij elkaar. Dit jaar was het thema 'Onderwijs in transitie'. [LEES VERDER](#)

Narthex juni 2026

In Narthex juni staan veranderingen centraal, in het bijzonder rondom religieuze feesten. Lange tijd was het vanzelfsprekend om aandacht te besteden aan Kerst en Pasen op scholen met een katholieke of protestantse identiteit. Inmiddels hebben veel scholen tegenwoordig een heel diverse leerlingenpopulatie. Deze scholen krijgen vroeg of laat te maken met de vraag of zij naast christelijke feesten ook ruimte willen bieden aan feesten uit andere tradities. De vraag is hoe je daar vorm aan geeft. Narthex is een uitgave van de VDLG. Zie voor meer info en abonnementen vdlginfo.nl.

LERVO-conferentie in Rotterdam

Op **25 november 2026** vindt een eerste LERVO-conferentie met Rotterdamse VO-bestuurders en eindverantwoordelijke leidinggevendenden plaats. Die middag zijn we te gast bij CVO-Rotterdam. Met verschillende bestuurders is deze bijeenkomst in het voorjaar voorbereid en het NIVOZ, dat tegenwoordig in Rotterdam is gevestigd, zal aan deze bijeenkomst bijdragen.

We starten het gesprek over de vraagstukken op het gebied van levensbeschouwing en religie, over het welzijn van jongeren en over het vreedzaam samenleven in deze stad met ruim 170 verschillende levensbeschouwingen en culturen. En wat daarin de verantwoordelijkheid is van bestuurders en leidinggevendenden als het gaat om de vorming van jonge mensen.

Cok Bakker, hoogleraar Levensbeschouwelijke Vorming verbonden aan Universiteit Utrecht en als lector Normatieve Professionalisering aan Hogeschool Utrecht, tevens lid van de Stuurgroep LERVO levert een inhoudelijke bijdrage. En daarnaast zal Markus Altena Davidsen, projectleider curriculum binnen LERVO, toelichten hoe het landelijk kerncurriculum Levensbeschouwing en Religie handvatten aan scholen biedt om goed, algemeen vormend onderwijs te bieden waarmee scholen onder andere kunnen voldoen aan de wettelijke verplichting voor geestelijke stromingen en levensbeschouwelijk burgerschap.

We hopen dat deze conferentie zinvol zal zijn voor de bestuurders en leidinggevendenden die soms in hun scholen met ingewikkelde vraagstukken op dit thema te maken krijgen. Daarnaast hopen we zelf inzicht te krijgen in wat er op de tafel van bestuurders en leidinggevendenden speelt en hoe dat zich verhoudt tot wat LERVO te bieden heeft.

Vervolgens hopen we dan op meer plekken in het land vergelijkbare bijeenkomsten te organiseren.

Korte berichten

- De **Coördinatiegroep VO** is twee keer bij elkaar geweest. In deze groep treffen adviseurs van de vier betrokken profielorganisaties (Verus, VOS/ABB, VGS en ISBO) elkaar om expertise te delen over het begeleiden van scholen voor voortgezet onderwijs die het LERVO-curriculum en de perspectievenbenadering passend bij het eigen karakter van de school in willen voeren. De groep gaat tevens aan de slag met de ontwikkeling van een Handreiking Vakleerplan, waarin deze ervaringen worden vastgelegd.
- Het vormen van een **Coördinatiegroep HO** is in een vergevorderd stadium. Een groot aantal universiteiten en hogescholen neemt graag deel. Vertegenwoordigers van de universiteiten en hogescholen zullen met elkaar nagaan of de inhoud van de opleidingen moet worden herzien op basis van de veranderende wetgeving van het LERVO-curriculum. De coördinatiegroep HO wil verder de nascholing voor on- en onderbevoegde docenten en de werving van meer studenten ter hand nemen. En tot slot de voorbereiding van een wetenschappelijke conferentie in het voorjaar van 2027.
- Volgend jaar vindt de **VDLG-studiedag** plaats op dinsdag 16 maart. Thema 'Mens, waar ben je?'
- Op LERVO.nl lees je alles wat met LERVO te maken heeft. We hebben onze website onlangs een update gegeven. Alle informatie is overzichtelijker en compacter. Daarnaast is ook de 'look and feel' enigszins aangepast.

Colofon

De nieuwsbrief van Expertisecentrum LERVO verschijnt twee keer per jaar. Je bent vrij om de nieuwsbrief te verspreiden / delen met anderen. Aanmelden voor de nieuwsbrief kan via: info@lervo.nl.

Kernteam

Dick den Bakker | voorzitter stuurgroep LERVO: lervo@kpnmail.nl

Markus Altena Davidsen | projectleider curriculum: m.davidsen@hum.leidenuniv.nl

Corine de Reus | projectmedewerker communicatie & organisatie: corinedereus@lervo.nl

Stuurgroep LERVO

Cok Bakker (wo/DRT), Dick den Bakker (voorzitter), Hans van den Bemt (hbo/LOO), Marijke Floris (profielorganisatie Verus), Pauline Kraakman (VDLG) en Frank de Wit (profielorganisatie VOS/ABB).

Partners LERVO

